

מז וכל בדרים אלו אינן אלא מנהג וזרחות לכתחלה אבל מעיקר הדין אין צריך לזוהר כלל¹⁰ בכל בדרים אלו שנתבאר בסימן זה¹¹:

מז הנהגין לאפות מצה של מצוה בליל יום טוב כשחל במוצאי שבת¹² יזהרו שלא יאפו או הספיקות שבאו לא יצטרך להם ונמצא עושה מלאכה שלא לצורך יום טוב¹³ וכן יזהרו שלא יאפה בליל יום טוב ראשון המצות הצריכות לליל יום טוב שני¹⁴:

יז מי שלש עיסה בערב פסח סמוך לחשיכה ולא הספיק לאפותה עד שחשיכה ליל יום טוב אם אין דעתו לאכול ממנה ביום טוב ראשון אלא ביום טוב שני או בחולו של מועד שיש לו מצות לצורך יום טוב ראשון אסור לו לאפותה ביום טוב אע"פ שאם לא יאפה אותה תחמיץ ויעבור עליה בכל יראה ובל ימצא¹⁵ מכל מקום לא יעשה איסור בידים וכשיאפה אותה יעשה איסור בידים¹⁶ לפיכך אין לו תקנה להנצל מאיסור אלא שיגמור בדעתו לאכול ביום טוב ראשון¹⁷ כזית מכל מצה ומצה שיאפה מעיסה זו או שיאכיל לקטנים¹⁸ ואז מותר לו לאפותה ואע"פ שזו היא הערמה שהרי אינו צריך כלל למצות הללו ביום טוב ראשון ואין בדעתו לאכול מהן אלא כדי להתיר לו אפירתן אף על פי כן התירו לו חכמים לעשות כן כמו שיתבאר בס"תק"י¹⁹ ותק"י²⁰ והוא שיקיים הערמתו ויאכל כזית מכל מצה ומצה ביום טוב ראשון כמו שיתבאר שם²¹:

תנמ מקום וסדר לישת המצות וכו' ל"ב סעיפים:

א אין לשין העיסה של פסח במקום שהשמש זורה שם²² שחום השמש מחמם²³ העיסה ובקל ונוכל לבוא לידי חימוץ אבל במקום הצל מותר ללוש אפילו תחת אויר הרקיע אם אינו יום המעונן²⁴ אבל ביום המעונן אסור ללוש תחת כל אויר הרקיע אפילו במקום צל²⁵ לפי שהחמם בוקעת בכל מקום ואינה יוצאה דרך הלון כנגד הלונה שהעבים עומדים בפניה והיא מתפשטת עליהם ובוקעת בכל פיסוק שבהם²⁶:

ב ואפילו בבית אסור ללוש ביום המעונן כנגד הלון פתוח אע"פ שהשמש לא יוכל לזרוח לתוכו לעולם כגון שהוא פתוח לרוח צפון²⁷:

ג ונהגו לזוהר שלא ללוש כנגד הלון פתוח אפילו ביום שאינו מעונן וגם השמש לא יוכל לזרוח לתוכו מכל מקום יש לחוש שמה פתאים יתכסו השמים בעבים ויהיה יום המעונן והוא לא ירגיש בדבר²⁸ שיסיר מיד את העיסה מכנגד החלון מה שאין כן כשלוש תחת אויר הרקיע אם יבאו עננים ותתכסה ההמה מיד ירגיש בדבר ויכניס העיסה לבית מיד²⁹:

10 ס"י תקג סוף ס"ה.

עו ובסידור לא הובא מנהג זה.
עו גם הנהגו רעילי ס"א"ב, וכדלעיל ס"ג.

עז כדלעיל סוף ה.

עח משה משה ס"י תקצט. מ"א ס"י זה.

עט מ"א שם.

פ כדלעיל סוף תנו ס"ה, כשהפריש חלה כו"ט, שלא יאפה אותה כו"ט.

פא איסור דרבנן בדרים, כדלקמן ס"י תקג ס"ב. וראה מ"מ וצנינים.

פב מ"א (אני אוכל פת חמה).

פג ראה לקמן ס"י תקג סוף ס"י.

פד סעוף ו (אבל ראה שם ס"י הדינו וקא כקדידה אתה, וכאן התיר בכזית מכל מצה. וראה מ"מ וצנינים).

פה סעוף יז.

סימן תנט

א מימרא דרבא דף מז, א. מור ושני"ע ס"א.

ב רש"י שם ד"ה לא בהנהג. לבוש ס"א.

ג רבנו ירוחם נתיב ה"ח"ג (מג, א). כ"י רש המינן. ס"ז ס"ק א.

ד יוחא דף נח, סע"ב. ר"ף ורא"ש סוף פ"ב. מור ושני"ע שם.

ה רש"י שם ד"ה וימא רעבא.

ו תרומת הדשן ס"י קכב. וראה לעיל ס"י תלג ס"ה. מ"מ וצנינים.

ז תרומת הדשן שם. רמ"א ס"א.

ח דרכי תשובה ס"ק א. מ"א ס"ק א.

הלכות פסח תנ"ט

רצו

ך וכל זה כנגד החלון ממש אבל מן הצד של חלון מותר ללוש אפילו אם השמש זורח לתוך החלון והוא לש בצל^ט קרוב למקום זריחת השמש^י:

ק וכל זה בחלון פתוח ממש אבל אם הוא סתום כוכובית אע"פ שהשמש זורח שם מותר ללוש כנגדו^{יא} (ובכל מקום צריך לזהר שלא תחמם העיסה):

ז יש לזהר בשמולך קמח של פסח ביום וכן בשמולך המצות לתנור לאפותן ביום לא יוליכם מגולן תחת אייר הרקיע אם הוא יום המעונן ואין צורך לומר שלא יוליכם מגולן במקום זריחת השמש^{יב} אלא יבסה אותן כמפה^{יג} ואין לכסות פעמים הרבה כמפה אחת דשנא נדבק בה מעט כצק ונתחמין^{יד} (כששהה כדי הילוך מיל) כמו שיתבאר^{טו} ואם מולכין כליה או אפילו בבין השמשות אין צורך לכסותן כלל^{טז} (עיין סימן תנ"ח^{טז}):

ז לא יתקרב ללוש אצל פי התנור מפני חום התנור^{יז} שמחמם העיסה אבל מאחוריו או מצדיו מותר ללוש^{יח} כמה דברים אמורים בתנור שאופין בו שהוא עשוי מלכבים עבים ואין חומי שולט חוץ לדפנותיו אבל תנור בית החורף שהוסק אין ללוש בסמוך לו מכל צדדיו לפי שהוא מחויק חומו ביותר ומתפשט חומו חוץ לדפנותיו^{יט} ואף כרחוק ממנו אם מרגישים שם חום החסקה אין ללוש באותו בית^כ עד שפתח הדלת והחלונות שיצא החום^{כא} לפיכך נכון שלא להסיק תנור בית החורף בו ביום:

ח עבר ולש תחת השמש או סמוך לתנור אם על ידי כן הוחמה העיסה אסורה^{כב} באמילה^{כג} ואם לאו מותרת^{כד} אפילו לש במזוד^{כה}:

ט לכתחלה אסור להניח העיסה בלא עסק אפילו רגע אחד^{כו} וכל זמן שעוסקין בבצק^{כז} אפילו כל היום כולו^{כח} אינו בא לידי הימיון ואם הניחיהו בלא עסק כדי הילוך מיל^{כט} הרי זה חמין.

ואם שהה פחות ממיל וחזר ונתעסק וחזר ושהה פחות ממיל אין השחיית מצטרפת לכדי הילוך מיל שהעסק שמתעסק בו בינתיים מכתל את ההימיון מעט שהתחיל להתחמין כשהידיה הראשונה^כ כמה דברים אמורים כשנתעסק בעסק גמור כגון בעיסת הידים בעיסה או הרידור שמרדדן המצות בעין עגול אבל הניקור שמנקרין המצות כדי שלא יתפחו אינו

יט בי"ח ס"ב ד"ה וי"ש ואל. פריח ס"א ד"ה וי"ש אצל. ח"י ס"ק מ.
כ ח"י שם.
כא ח"י שם. וראה לקמן ס"א.
כב ט"ז ס"ק א.
כג ח"א ס"ק מן. ח"י ס"ק ב.
כד כדלעיל ס"ה תנה ס"ז (במים חמים).
כה רמב"ם פ"ה ה"ב. שו"ע ס"ה. וראה גם לעיל ס"ה תנה ס"ח.
כו מנה שכתבו עכדה. וראה מ"מ תענום.
כז מירא דרבא דף תב, א. כפירוש רש"י שם ד"ה אל תנבזה. מור ושילע ס"ב.
כח ברייתא דף נח, ע"ב. מור ושילע שם.
כט רמב"ם פ"ה ה"ג. מור ושילע שם. וראה גם לקמן ס"ה תמו ס"ז.
ל וד"ש לקיים דף מון ע"א. מור ושילע שם.
לא שו"ת מהרי"ל החדשות ס"א נא. הובא בתרומת הרשן ס"א קכג.

ט ח"י ס"ק ג. מנשמנות הרקיע ס"ה רענ (שאסר בבית רק בנקום שהיתה זרחה וזרחה)
י ח"י ס"ק א.
יא ח"י ס"ק ד. וראה לעיל ס"ה תנה ס"ש. ס"ה תלג ס"ג.
יב שולח מהרי"י וי"ל ס"ה קג. רכבי משה ס"ק ג. רמ"א ס"א.
יג הלכות ומנהגי מדר"ש ס"ה שצ אור ג (לענין הולכת המצות לתנור). מהרי"ל ה"ל אפ"ית המצות (ע" סח). רכבי משה שם.
יד ח"א ס"ק ב. ח"י ס"ק ג.
טו סעף ל.
טז תרומת הדשן ס"ה קכו (לענין הולכת המים). מ"א שם.
יז סעף מ. וראה מ"מ תענום.
יח רוקח ס"ה רענ (פי התנור). רמ"ש סוף פ"ב (קריוב לתנור). מור ושילע ס"א.

הלכות פסח תנא

הרצ

נקרא עסק גמור לכלל החימוץ מעט שהתחיל כבר להתחמץ בשהיה הראשונה ומכל מקום נקרא עסק קצת לענין שאין המצה בא לידי חמץ בשעת הניקור¹⁷.

אבל מזה שנהגין המון עם כשוראין מצה העשויה מונחת וא"א לאפוחה מיד לפי שעדיין לא גרפו הגחלים מן התנור או מפני שאין לה מקום בתנור וכדי שלא תבוא לידי חימוץ משפשפן בה בידים אין זה מועיל כלום ואדרבה הוד מחממת את הבצק וממחר להתחמץ¹⁸ (ולכך יש לזהר שלא להניח הוד על הבצק שלא לצורך) עיין סי' תנ"ז¹⁹.

אלא כיצד יעשה (אם מתיירא שלא תשהה שיעור מיל חוץ לתנור ותחמיץ) ישברנה ויעשנה חתיכת בצק ויהזור ויתקנה ככתחלה כדי שהעסק יכמל החימוץ²⁰ ומכל מקום לכתחלה טוב לזהר שלא יבא לידי כך²¹ שיש לחוש שמוא כשיתקנה פעם שניה לא יערוך אותה יפה יפה שתהיה גוש ממש אלא יהיה בה סדקים וכפילות והרי זה כעין מצה כפולה שנהגין לאסור²² כמו שיתבאר בס' תס"א²³.

לפיכך יש להזהר לכתחלה שלא להתחיל להעריך המצות ולדרדן²⁴ עד שיתחילו לגרוף הגחלים מן התנור כדי שיוכלו לאפות מיד וגם מתחלה לא יתחילו ללוש העיסה עד זמן מה אחר שהוסק התנור בכדי שמוזר אחר הלישה יוכלו לגרוף התנור ולהתחיל להעריך המצות ולאפותן מיד וכל זה לכתחלה אבל כדועבד אין לאסור אלא אם כן נשתרה שיעור מיל בלא עסק²⁵:

י' שיעור מיל הוא רביעית שעה וחלק עשרים²⁶ שהרי אמרו חכמים²⁷ מהלך אדם בינוני כיום בינוני דהיינו בימי ניסן ותשרי שהיום והלילה שוין הוא²⁸ ארבעים מיל והיום י"ב שעות²⁹ תחלק ה"ב שעות לארבעים מיל גינע לכל מיל רביעית שעה וחלק עשרים משעה שהרי עשר שעות שבשתחלקם למ' חלקים גינע לכל חלק רביעית שעה והב' שעות כשתחלקם לארבעים חלקים גינע לכל חלק עשרים משעה³⁰.

ויש חולקין³¹ על זה ואומרים ששיעור מיל הוא שני הומשי שעה לפי שיש אומרים³² שימי ניסן ותשרי שאדם יכול להלך בהם ארבעים מיל מעמוד השחר עד צאת הכוכבים יש בהם יותר מ"ב שעות בינונית (פירוש אותן שעות שיש מהן כ"ד במעט לעת נקראין שעות בינונית לפי שיש שעות זמניות שנתבאר בס' נ"ח³³) ואינן נקראין ימים בינוניים אלא לפי שמהגין החמה עד שקיעתה הוא כמו משקיעתה עד הנצה ולפי זה על כרחך יש מהגין החמה עד שקיעתה י"ב שעות בינונית שהרי המעט לעת הוא כ"ד שעות בינונית ומהגין החמה עד שקיעתה אין אדם יכול להלך כי אם שלשים מיל³⁴ אם כן מגיע לכל

לב תרומת הדשן שם בשם חר טרבוותא. ב"י ר"ה וכתב הרא"ש מ"א ס"ק ד. וראה לקמן סי' תם סוף ס"ה.
גז מהר"ל הל' אפית המצות (ע' סו). שו"ת טהר"י ווייל סי' קצנן דרכי משה ס"ק ג. מ"א שם.
לד סוף ה.
לה רוקח סי' תעט. אגודה פ"ג סי' נד. מהר"ל הל' אפית המצות (ע' סו). דרכי משה סי' תנסא ס"ק ג.
רמ"א מאן ס"ב.
לו מהר"ל שם. רמ"א שם.
לז טהר"ל שם. מ"א ס"ק ג.
לט סוף ג.
לס ט' הורבנות (מנאקאטש יט, א). כנסת הגדולה להג"ח סי' ס"ב.
מ ח"י ס"ב.

מ ח"י שם.
מא תרומת הדשן סי' קצנ בתנ"ח. שו"ת טהר"י ווייל סי' קצנ. שו"ע ס"ב.
מב רבי יוחנן דף צ"ג. ב ושם גז, א.
מג רש"י שם ד"ה כבוד.
מד מ"ז ס"ק ב.
מו ח"י ס"ק י.
מז רמב"ם בפ"ה המשניות פ"ג מ"ב.
מז ח"י ס"ק י.
מח סוף ג.
מט רבי יוחנן שם, לפירוש עולא שם. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ה הל"פ. פירוש המשניות פ"ט מ"א ר"ה מדעיים.

הלכות פסח תנא

רצמ

מיל שני חומשי שענה שהרי כ"ב שעות יש בהם ס' חומשין תחלקם לשלשים חלקים יגיע לכל חלק שני חומשין.

ולענין הלכה העיקר כסברא האחרונה: ומכל מקום יש להחמיר כסברא הראשונה אם אין שם הפסד מרובה:

יא לא אמרו חכמים שיעור מיל אלא כשעדיין לא נתחמם הבצק על ידי עסק הירים אבל לאחר שנתחמם על ידי עסק הירים אם יניחוהו בלא עסק מיד יחמין¹⁰⁰ וכן במקום חם¹⁰¹ כגון סמוך לפי התנור שאופין בו או שלש כבית שהוסק בו תנור בית החורף ומרגישין חומו עדיין אם שהה הבצק בלא עסק יכול לבוא לידי חימוץ אפילו בפחות משיעור מיל¹⁰² וכן בכל מקום שמרגישין בו חום קצת ולפי יתרון החמימות ממחר הוא להחמין¹⁰³ וצריך לתת לב לפי הענין¹⁰⁴:

יב אם התחילו ללוש ב' עיסות כאחת והחמיצה אחת מהן קודם ששהתה שיעור מיל בלא עסק כגון שנראו בה סימני חימוץ שיתבאר בידוע שהחמיצה גם השנית¹⁰⁵ אם שהתה כל כך כמו הבירטה¹⁰⁶ אע"פ שלא שהתה שיעור מיל¹⁰⁷ וגם לא נראו בה סימני חימוץ מכל מקום כיון שנתחמצה אחת מהן בידוע שיש שם איזה חמימות שממחר להחמין¹⁰⁸ קודם שיעור מיל:

יג בצק שהחמין עד שיש בו סדקים אפילו לא נתערבו הסדקים זה בזה אלא אחד הולך הנה ואחד הולך הנה הרי זה חמץ גמור והאוכלו חייב כרת¹⁰⁹ ואפילו אין סדקים נראה אלא במקצת העיסה הרי כל העיסה חמץ גמור¹¹⁰.

ואם אין בו שום סדק אלא שהכסיפו פניו¹¹¹ (פירוש מראה לובן¹¹² הנוטה לשחרות שקורין בלויכ"ל¹¹³ בל"א¹¹⁴) כדאם שעמדו שערוותיו מתוך פחד ורתתו שפננו מכסיפין¹¹⁵ דהיינו שגשגתו צורתו הרי זה אסור באכילה ובהנאה¹¹⁶ מדברי סופרים כחמץ גמור והוא נקרא חמץ נוקשה¹¹⁷ שאינו ראוי לאכילה מהמת המיצותו שלא נמר כל צרכו¹¹⁸ (עי' ס' תמ"ב¹¹⁹) וצריך למחות בחמון עם שמשוין העיסות עד שמכסיפן פניהם¹²⁰:

יד אם האשה שלשה היא אופה בעצמה¹²¹ כשתבוא ללוש עוד לאחר שאפתה עיסה הראשונה צריכה היא לצנן יריה במים צונגין קודם שתלוש¹²² לפי שיריה נתחממו

ס תשנה דף מנח, ב כהכנס וברייתא שם כרבי מאיר. רש"י שם ר"ה סדוק וס"ה קרנן מור ושוע' ס"ב.

סא ש"ת מהר"ם מלובלין ס"י קה. ח"י ס"ק מו.

סב משנה שם. מור ושוע' שם.

סג עיקר ערך כסף (דא). הגהת באר הגולה.

סד ח"י ס"ק מו. ראה גם לקטן ס"ה תעג ס"א.

סה רש"י שם ר"ה ואזהב: מור ושוע' שם.

סו נטרא מנ, א. וב"לעיל ס"ה תמב ס"ב.

סז נטרא מנ, א. מור.

סה רש"י שם ר"ה שאור. ר"ן שם (ג, א) ר"ה ונטא. מ"א רס"י תמב ר"ה וחמץ נוקשה.

סט ס"ב כ.

ע ראה מ"א ס"ה ק.

עא רמב"ם פ"ה הי"ב. הובא במור. מ"ז ס"ה ק. מ"א ס"ק ה.

עב מ"ירא דרבא דף עב, א.

ג ראה גם לעיל ס"ה רמב"ם. ס"ה רמ"ק ס"ק א. סדרי הנכנס שבת. וראה לעיל ס"ה שלא ס"ה. מנחת פתים יורה ס"ה ספ"ו. ולענין שיעור ד' מילין ראה לעיל ס"ה קפ"ג. סדר הכנסת שבת בסופו. תהלה ליהודי ס"ה קפ"ג. מ"מ יצוינים. פלפול התלמודים (מנטריאל) ח"ד ע"ב. אהלי שם ד' ע"ב. רובר שלום ע"ב קנב.

נא ש"ת הד"א¹¹¹ כלל ד' ס"ה. רבנו ירוהם נתיב ה' ח"ג (מב, ג). שו"ע ס"ב.

נב וראים השלם רס"י נב. הגהות מימוניות פ"ה אות מ. מרדכי רמז תרי. רמ"א ס"ב.

נג ח"י ס"ק ט וס"ק יג. וב"לעיל ס"ז.

נד ריאים והגהות מימוניות ומודכי שם.

נה ריאים והגהות מימוניות שם.

נו תשנה דף מנח, א. מור ושוע' ס"ב.

נז רש"י שם ר"ה אם יש.

נח ב"ח ס"ד ר"ה ואם הניחוהו. מ"ז ס"ק ג. ח"י ס"ק ה. נט מ"ז וחי" שם.

הלכות פסח תנא

ש

מחום התנור¹⁰ ומחממים את העיסה ואם עברה ולא צננה ידיה קודם הלישה הפת מותרת¹¹;

מז אם האשה שלשה היא מקטפת (פירוש שמהה פני החררה במים¹² קודם האפיה) לא תקטף באותן מים שמצננת בהם ידיה¹³ מפני שהם מתחממין מחום ידיה ומחמיצין את החררה¹⁴ אלא יהא לה כלי אחר מלא מים שתקטף בהם¹⁵ ובמדינות אלו אין נוהגין כלל לקטף המצות במים¹⁶ ומכל מקום אם אירע כך אין אוסרין המצה באבילה¹⁷;

מז אם לש אחר זמן איסור חמץ¹⁸ דהיינו מתחלת שעה ששית ואילך¹⁹ צריך לזהר במים שרוחצין בהם העריבה עם שאר הכלים ששימשו בעיסה ובמים שמקטפת בהן ובמים שמצננת בהם ידיה²⁰ שלא ישפכם אלא במקום מדרון²¹ כדי שיבלעו מהרה בקרקע²² אבל אם שופכן שלא במקום מדרון יש לחוש שמה יתקבצו במקום אחר ויחמיצו²³ קודם שיבלעו בקרקע ונמצא שיהיה חמץ ברשותו בפסח ואפילו אם שופכן לרשות הרבים ונמצאו שיצאו מרשותו קודם שנתחמצו²⁴ מכל מקום כיון שכבר הגיע זמן איסור חמץ צריך הוא לזהר לכתחלה ככל אשר יש לו שלא יבואו ילדי חינוך כלל²⁵;

יז ולא ישפכם על גבי רצפת אבנים אפילו היא מדרון שהרי אינם נבלעין בקרקע במהרה²⁶;

יח כבר נתבאר²⁷ שלכתחלה אסור להשהות הבצק בלא עסק אפילו פחות משעור מיל לפיכך כל הכלים המשמשים בעיסה כגון העריבות והסכין שהותכין בו העיסה ועצי מגלגלין שמדרדין בהם המצות ועצים שמנקרין בהם המצות צריך לזהר לגרדם יפה בין כל עיסה ועיסה לנקותם מפירווי בצק הנדבקים בהם²⁸ אע"פ שאין שוחין שיעור מיל בין כל עיסה ועיסה ונמצא שהבצק הדבוק בכלים אינו שוהא בלא עסק אף על פי כן לכתחלה צריך לזהר בכך²⁹ ואם אין שוחין כלל בין עיסה לעיסה אלא לש מיד זו אחר זו בלא הפסק כלל ואין הכלים פנוים ממלאכתם כלל ונמצא שהבצק הדבוק בכלים אינו שוהא כלום בלא עסק אין צריך לגרדם בין עיסה לעיסה³⁰;

כ³¹ ואחר גמר לישת העיסות הנאפות בהיסק תנור אחד כשהזור ומסיקו לאפות בו פעם שנית ידיה כל הכלים ששימשו בעיסה וינגבם לחזור ולהשתמש בהם פעם שנית³² ולא די להם בגרידה בלבד כמו שנוהגין העולם כי אי אפשר לנקותם לגמרי ע"י גרידה בלבד³³;

ואם הוא יום טוב שאסור להדיח כלים שאין לו צורך להשתמש בהם עוד בו כיום³⁴

עג מ"מ שם. מ"ז שם.	זא ויותר כדלעיל ס"ה תנור ס"ב.
עד תנב"ס שם. רמ"א מ"ג.	זב ח"א שם.
עה רש"י שם ר"ה שמקטפת. מ"ז ס"ק ה.	זט מ"א שם. וראה לעיל ס"ה שני ס"ה.
עו ויחמא דרבא שם. מור ושול"ע מ"ג.	זכ סקנ"ג.
עז רש"י שם ר"ה שצננת. ש"ע שם.	זח הלכות ומנהגי מור"ש ס"ה רפב. מהר"ל הל' אפית המצות (ע' עה). דמ"א ס"ד.
עט דרכי משה ס"ק ה. מ"א ס"ק ג. ח"י ס"ק ה.	זט ח"א ס"ק יא.
פ דרכי משה שם.	זז מהר"ל הל' אפית המצות (ע' סח). שו"ת טהר"י ווייל ג' כפנ. ח"י ס"ק ב.
פא כ"י ר"ה ואלו הנזים. שו"ע ס"ד.	זח כ"ה גם בדפ"ר, שאחר ס"ה בא ס"ב.
פב כדלעיל ס"ה תמה ס"א.	זט שם.
פג רש"י מ' ב ר"ה מי תשמישו.	זז דרכי משה (סו"י) תנו ס"ק ה. רמ"א כאן ס"ד. וראה לעיל ס"ה תמב ס"א.
פד בריתא שם שם מב. א. מור ושול"ע שם.	זח כדלקמן ס"ה תקט ס"ב.
פה מ"א ס"ק מ.	
פו רש"י שם ר"ה הכי רסנין. רנב"ס פ"ה המ"ז. מור ושול"ע שם.	

הלכות פסח תנמ

שא

ידחם ע"י נכרי^צ שההרחה שלא לצורך יום טוב היא שבות והאמירה לנכרי הוא שבות רשבות ושבות רשבות לא גזרו במקום מצוה^צ דהיינו לבער ולהעביר החמץ הרבוק בכלים:

כא ואם אין שם נכרי להדיחם די לו בביטול שיבטל ויפקיד הבצק הרבוק בכלים קודם שנתחמץ שאז הוא עדיין ברשותו לבטלו ולהפקירו^ק ואף בשיתחמץ אחר כך אין צריך להעבירו ולבערו אם בכל כלי וכלי בפני עצמו אין בו כוית בצק רבוק כמו שנתבאר בסיומן תמ"ב^ק ע"ש ומכל מקום לכתחלה צריך הוא לזוהר שלא יבא לדידי חמץ כלל כמו שנתבאר למעלה^ק לפיכך אם אין שם נכרי יטילם למים צוננים^ק שהצוננים מונעים מלהחמץ^ק וזוהר להכבירים למטה בתוך המים ואל יצופו למעלה^ק:

כב וכל זה כשאין דעתו לחזור ולאפות עוד מצות ונמצא שהכלים ששימשו בעיסה אין לו עוד צורך ביום טוב עצמו ולכך אסור לישראל להדיחם (ואע"פ שלצורך מצות כיעור חמץ מותר להדיח כלים אפילו בשבת כמו שנתבאר בסיומן תמ"ד^ק מכל מקום כאן כיון שיש תקנה שלא יבא לדידי חמץ כלל לא התירו להדיח כלים שאין בהן עוד צורך ביום טוב) אבל כשדעתו לחזור ולאפות עוד מצות פעם שנית כיום טוב עצמו מותר להדיח כל הכלים אחר אפיה הראשונה כיון שהן צריכים לו עוד ביום טוב עצמו^ק לפיכך מותר להדיח את העריבה אע"פ שאין דעתו לחזור ולאפות עוד מצות בו ביום דכיון שיש לה תוך יכול הוא ליתן בתוכה דברים אחרים בו ביום ונמצא שהיא צריכה לו ביום טוב עצמו^ק:

כג אבל אסור לישראל לגרוד את העריבה או שאר כל הכלים אע"פ שדעתו לחזור ולאפות בו ביום ונמצא שגרירה זו היא לצורך יום טוב עצמו אף על פי כן לא התירוהו^ק לפי שאיסור הגרירה הוא מפני שהוא ממחק העץ כמו שנתבאר בסיומן שכ"ג^ק ומחיקה אין בה צורך יום טוב כלל שהרי אפשר להעביר הבצק מהכלים בלא מחוקת העץ כגון על ידי הדחה:

כד יש לזוהר לכתחלה שלא ליתן העריבה שלשין בה על גבי כר או כסת של צמר בשעת הלישה לפי שהן מחממין את העריבה^ק והיא מחממת את העיסה שבתוכה אבל מותר ליתן אותה על גבי בגד של צמר^ק או על גבי כר או כסת של עור^ק לפי שאינן מחממין כל כך^ק:

כה אם העיסה היא רכה מאוד שנתנו בה מים יותר מן הראוי אין להוסיף קמח לתוך הלישה כדי שתהא העיסה כראוי^ק לפי שהקמח שמוסיפין יש לחוש בו שמא אין כולו נילוש ונגבל יפה עד שיהיה כולו בצק אלא נשאר ממנו מעט קמח בעין בתוך העיסה

צח ומהרי"ד הל' אפית המצות (ע' עג). רמ"א שם. וראה אלה רבה ס"ק י'.
צט מ"א ס"ק יב. וברלעיל סי' ס"ב. וראה לקמן סכ"ב הפעם שלא מתירים הדחה עצמה מבעטם וה' ק' מ"א ס"ק יג. וברלעיל סי' תמד ס"ב.
ק אפית מ"א ס"ק יג. וראה ק"א שם ס"ק מז (ד"ה אלא שבר"ו).
קב מעוף מו.
קג מהרי"ד הל' אפית המצות (ע' עג). שאי אפשר השישו למעלה). שו"ת מהר"י ווייל סי' קצג. רמ"א ס"ד.
קד ברלעיל סי' תנו סוף ס"ח.

קה שו"ת מהר"י ווייל (שם. סי' ס"ג ג. הל' ס"ק כב. קו סעף ה.
קז מ"א ס"ק יג.
קח מהרי"ד הל' אפית המצות (ע' עג). רמ"א ס"ד.
קט מ"א ס"ק יג. וראה אלה רבה ס"ק יג.
קי סעף יא.
קיב שו"ת מהר"י ווייל סי' קצג. רמ"א סוף ס"ד.
קיג מ"א ס"ק יד.
קיד מהר"י ווייל רמ"א שם.
קיד מ"א שם.
קטו רמ"א סוף ס"ד. רמ"א ס"ד.

ואפילו לאחר אפייה עודנו בעין קמח^{קכ} ושמא לא נקלה אותו קמח יפה^{קכא} (שהקמח שנקלה יפה אוני בא לדי חמוץ כמו שיתבאר בס' תס"ג^{קכב}) ויש להוש שמוא יבא לתוך התבשיל בפסח ויתחמץ^{קכג}.

אלא כיצד יעשה ילוש אדם אחר עוד עיסה אחרת קמנה מגיבול קשה ויבשות מים ויערב אותה עם העיסה הרכה^{קכד} המלוחלחת שניתוסף בה מים ויקבלו זו מזו וזו מזו לחלוות ויבשות עד שיגיע למדה בינונית אבל אדם אחר אין לו ללוש שתיהן כאחת שאי אפשר ללוש שתי עיסות כאחת ולהתעסק בהן יפה^{קכה}:

כז ובדיעבד שעבר והוסיף קמח בעיסה הרכה מותרת באכילה^{קכז} אלא שלכתחלה יש לזהר במצות הללו שלא יבאו לתוך דבר לה שלא יתחמץ הקמח שבתוכו אבל כשאוכלן בשנה ויבשות^{קכח} ואף שלועסן בשינוי אין הרוק מחמיצו כיון שאין שוהין בפה שיעור מיל^{קכט} אבל בדיעבד שעבר ועשה מהן תבשיל מותר באכילה שהרי אין כאן אלא חששא בעלמא^{קכו} שמוא נשאר מעט קמח בעין ושמא לא נקלה יפה אבל מצה שיודע שנילוש בתוכה קמח יש להחמיר אפילו בדיעבד שעבר ונתנה לתוך דבר לח^{קכא} עי' ס' תס"ג^{קכב}:

כז צריך לזהר להרחיק המצות מן הקמח כי הקמח הנדבק בהן בא אה"כ לתוך התבשיל ומתחמץ^{קכב} ולכן אותו המורד קמח לתוך העריבה לא יקרב אל העיסות עד שינקא מלבושיו מקמח וידיח ידיו תחלה^{קכג}:

כח המרקדקים נוהגין ללוש בספל ואחר כל עיסה ועיסה ידיח הספל וינגבו כמפה אלא אם כן לש מיד בלי הפסק^{קכד} והמנהג הנכון להיות לו שני ספלים להחליף בין עיסה לעיסה^{קכה}:

כט אותו שלש העיסה ואותן שתוקנו המצות (וכן אותו שנותן הקמח) ידיחו ירידה בין כל עיסה ועיסה (אלא אם כן מתעסקין מיד בלי הפסק כלל)^{קכז}:

ל וצריך לזהר לבער המירורין מעל השלחן אחר כל עיסה ועיסה^{קכח} ואם יש בו נקב או סוק צריך למותמן שלא יכנוס בהן בצק ותחמין שם ואה"כ יתערב בעיסה^{קכט}.

ולפי שרוב השולחנות יש בהם סדקים לפיכך יש נוהגים לעשות המצה על הסדקין^{קכ} וסדין שעשו עליו מצות פעם אחת אם רוצה לעשות עליו פעם ב' לא די לו בהרהר^{קכא} לפי

קכז תרומת הדשן רבנן. ס"ז ס"ק ה. מ"א ס"ק טו.
קכח ראה שו"ת רבנו ס"ו ו' (שדוה מעט החזירות מצה שריח).

קכט סוף ב.

קכ תרומת הדשן שם. מ"א שם.

קכא תרומת הדשן שם. שו"ע שם.

קכב ח"א ס"ק טו. ח"ו ס"ק כח.

קכג ס"ז ס"ק ה. ח"ו ס"ק כו. וראה שו"ת רבנו ס"ו ג.

קכד עולת שבת ס"ק ג. אליה וזמא ס"ק יג.

קכה מ"א ס"ק טו. וראה לקמן ס' תמו ס"ו.

קכז אליה וזמא שם. ח"ו שם.

קכו מ"א ס"ק ח' (תוס' ק"ד ד' (מנעם שהמצה מפסקת בין

הקמח והתוא. וראה שו"ת רבנו ס"ו ג, שולחנת

האפרים לקמן ס' תמ"ב בקמח קלוי, אמור כאן אף

בקמח שנשאר על גבי המצה).

קכא סוף ב.

קכח רוקח ס' רפא. מודרכי רמז תקנא. הנהות מיימנות
פ"ה אות ש. רמ"א ס"ו.

קכט ח"ו ס"ק כפ.

קל זוהר"ל הל' אפית המצות (ע' סח). שו"ת זוהר"ל

ווי"ל ס' קנא. מ"א ס"ק טו.

קלא שו"ת ריש מ"מ פסחים (קנא, ב) ד"ה ראוי. מ"א

שם.

קלב שו"ת זוהר"ל ווי"ל ס' קנא. מ"א ס"ק טו.

קלג ח"א סוף ס"ק טו, ובס"י תס"א (ס"ק ב).

קלד הלכות ופנתה מדר"ש ס"ו. זוהר"ל הל' אפית

המצות (ע' עח). מ"א ס"ק יג. וראה גם לקמן

ס"א. מ"מ יענינו.

קלה ח"ו ס"ק כו.

קלו זוהר"ל הל' אפית המצות (ע' עח). רכ"י משה

ס"ק ד. מ"א ס"ק יג.

הלכות פסח תנמיתם

שג

שהחמין נדבק בו אלא צריך לכבסו היטב¹²⁷ ואפילו לא עשה מצות כפעם הא' אלא על עבר אחד של הסדן אין לו להפכו לעשות על עבר השני בלא כיבוס לפי שהחמין מבעבץ ויוצא מעבר על עבר¹²⁸ וקודם הכיבוס צריך להתיר כל התפירות שבו כמו שנתבאר בס' תנ"ג¹²⁹ חזן מן התפירות שבאימרא שאין צריך להתיר לפי שאין דרך לעשות מצות על האימרא אלא באמצע הסדן ואם עבר ועשה עליו מצות בלא כיבוס אם הוא תוך הפסח יש לאוסרן כיון שהחמין בפסח במשהו וקרוב לודאי שנתערב בהן פירור משהו אך אם הפך הסדן או שכבסו אף שלא התיר התפירות אין להחמיר ולאסור המצות¹³⁰:

לא העריבה שלשין בה יש לזוהר שלא יהיה בה שום גומא וסדק¹³¹ שלא יוכל לנקרם אחר הלישה¹³² ואפילו על שפתה לא יהיה שום גומא וסדק שלא יוכל לנקרם¹³³ לפי שהבצק הנכנס שם מתחמין כששוהה שיעור מיל ואח"כ כשהחזר ולש בה מתערב בצק זה כעיסה¹³⁴ וכיצד יעשה אם יש סדקים בעריבה ירחיב אותם לרוחב אצבע או פחות כדי שיוכל לנקרם היטב ואחר כך יסתמך ויחליקם להשוותם יפה¹³⁵:

לב במורדה שמכניסין בה הפת לתנור ומצויאין בה מן התנור תהא חלקה כלי שום סדק וגומא שלא יכנס לשם בצק ויתחמין¹³⁶ אבל כשהיא חלקה אין בצק מתרבק בה כלל ולכן אין צריך להדיחה כלל אחר גמר האפייה אף שצריכה לו לחזור ולאפות בו פעם אחרת¹³⁷:

תם דיני מצות המצוה וכו' י"ב סעיפים:

א כבר נתבאר בסמ"ג¹³⁸ שאין אדם יוצא ידי חובתו אלא במצה שישראל בן דעת נתעסק בלישתה ועריכתה ואפייתה¹³⁹ לשם הפסח אבל אם באחד מהעסקים הללו נתעסק נכרי או הרש שומה וקמן¹⁴⁰ דהיינו שאינו שומע ואינו מדבר¹⁴¹ או שומה דהיינו שמאבד מה שנותנים לו¹⁴² או קמן דהיינו שלא הביא שתי שערותיו אפילו אם ישראל גדול בן דעת עומד עליהם ומלמדם ומזהירים שיתעסקו בה לשם הפסח אין אדם יוצא בה¹⁴³ לפי שהנכרי אינו שומע בקול ישראל המזהירו והוא עושה על דעת עצמו¹⁴⁴ ואינו מתכוין לשם

ב שו"ת מהרי"ל וי"ל סי' קנ"ג מ"א בריש הסימן וראה לקמן סי' כ"ב (לענין נקור). לעיל סי' תנ"ג סמ"ז (לענין מדינה).
ג ראש"ש סי' כ"ב, בשם שאריות פ' צו שאילתא עני. פור וש"ע סי' א.
ד תרימות פ"ק מ"ב סי' ס"א א. ח"י סי' ג. וז"ל לעיל סי' נה סמ"א. סי' קצ"ב ס"י.
ה ברייתא הנ"ל ד. א. מ"ז ח"י שם. וראה לקמן יו"ד סי' א. ס"ה וס"ק ל"ד.
ו מהרי"ל הל' אפיית המצות (ע' עני בני מצוה). ח"י שם (יג שנים יום א'). וראה לעיל רס"י ל"ט (לענין דאורייתא). סי' נה ס"ז (לענין רבנן). הערות לש"ע אר"ח. מ"מ יענינם. תיבול תורה (ג"ג) ה' ע' צ"ג.
ז שו"ת מהרש"א ח"א סי' כו וס' תקצ"ג (שולחן ערוך) אינו מחלק בין נכרי לרשע שומה וקמן, ובין שומה לרשע וקמן, ובין אחרים וראים אותם למלמדם ומזהירים).
ח מהרי"ל הל' אפיית המצות (ע' סמ). לענין נכרי. ח' גיטין כג. א. רשב"א שם. מהרי"ל שם.

קלו ת"א סי' תנ"א סוף ס"ק ל"ג.
קלח מ"א שם. ח"י כאן ס"ק כ.
קלט סוף ס"ד.
קמ ח"י שם ס"ק נ"ג. וראה מנחת פתים הוספות א"ח סי' תנ"א ס"ח.
קמא מהרי"ל הל' העלה (ע' כז).
קמב מהרי"ל שם (ע' כח). רמ"א ס"ד. ע"י אלה וז"ל ס"ק יא.
קמג מהרי"ל שם. מ"ז ס"ק ז. מ"א ס"ק יג ד"ה מוקף. ע"י אלה וז"ל שם.
קמד רמ"א שם.
קמה מהרי"ל שם. מ"א שם. ח"י ס"ק כ"ד.
קמו מהרי"ל. שו"ת מהרי"ל וי"ל סי' קנ"ג. מ"א ס"ק יג.
קמז הלכות ונהניו מהר"ש סי' שו אות א. מהרי"ל שם סוף הל' אפיית המצות (ע' פא). ח"י ס"ק כא.

סימן תס

א סוף פג.